

บทที่ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย ในชุมชนรัตนวิบูลย์และชุมชนไทยไฮเต็ล ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการคัดแยกมูลฝอยโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย ตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ ครั้วเรือนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนทั้ง 2 แห่ง จำนวน 318 ครั้วเรือน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยตารางเลขสุ่ม การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เครื่องมือนี้ได้ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีการคำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธีของครอนบาชแอลฟา ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของข้อคำถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย เท่ากับ 0.93 และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของความรู้โดยใช้สูตรคูเดอริชาร์ดสัน 20 ได้ค่าความเชื่อมั่นของความรู้ เท่ากับ 0.77 รวมทั้งคำนวณระดับความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกโดยใช้เทคนิค 27 % โดยใช้เกณฑ์ข้อที่มีระดับความยากง่ายตั้งแต่ 0.2-0.8 และมีค่าอำนาจจำแนกที่เป็นบวกไม่น้อยกว่า 0.20 นอกจากนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน และอธิบายเหตุผลประกอบข้อมูลเชิงปริมาณด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไป

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิงมีจำนวนใกล้เคียงกันคือ เป็นเพศชายร้อยละ 48.1 เป็นเพศหญิงร้อยละ 51.9 มีอายุเฉลี่ย 35 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 37.4 มีอาชีพค้าขายมากที่สุด ร้อยละ 31.4 รายได้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 3,001-5,000 บาทต่อเดือน และรายได้รวมของครอบครัวอยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือภรรยา

5.1.2 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ระยะเวลาของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยในชุมชนเฉลี่ย 15 ปี เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย ร้อยละ 40.6 และเป็นผู้เช่าอาศัย ร้อยละ 41.5 โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน และมีที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะบ้านพัก ร้อยละ 57.2 และมีสถานภาพในชุมชนเป็นประชาชนทั่วไปร้อยละ 94.3

5.1.3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการคัดแยกมูลฝอย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 45.6 ไม่ทราบข่าวสารเรื่องการคัดแยกมูลฝอยของทางเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 4.4 ที่ได้รับทราบข่าวสารเรื่องการคัดแยกมูลฝอยของทางเทศบาลมากที่สุด ทั้งนี้ผู้ได้รับข่าวสารส่วนใหญ่จะรับทราบข่าวสารจากผู้นำหรือกรรมการชุมชนมากที่สุด ร้อยละ 7.9 รองลงมาคือจากวิทยุ ร้อยละ 6.9

5.1.4 ความรู้ในเรื่องมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยในระดับดี แต่กลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องความหมายที่ถูกต้องของมูลฝอย ในส่วนของการคัดแยกมูลฝอยนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถแยกประเภทมูลฝอยได้ถูกต้อง แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างบางส่วน ยังไม่สามารถแยกระบุประเภทได้ชัดเจน อาจเป็นเพราะมูลฝอยบางชนิดมีการปนเปื้อนสูง บางชนิดอาจมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจในการนำกลับมาใช้ใหม่ค่อนข้างน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลการศึกษาที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความรู้เรื่องมูลฝอย กลุ่มตัวอย่างที่เคยได้รับความรู้เรื่องมูลฝอยโดยเฉลี่ยเพียง 2 ครั้ง (ตาราง 9 และ ตาราง 10) ทำให้กลุ่มตัวอย่างอาจเกิดความสับสนในการแยกประเภทมูลฝอยเหล่านี้อยู่บ้าง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย จากคำถามการวิจัยข้อ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของชุมชนรัตนวิบูลย์ และชุมชนไทยไฮเต็ล ทั้งสองแห่งเป็นอย่างไร มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของชุมชนรัตนวิบูลย์ และชุมชนไทยไฮเต็ลไม่มีความแตกต่างกัน และการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่ง

เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมโดยแยกเป็นรายด้านจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ของทั้ง 2 ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และด้านการคิดและเสนอแนวทางการดำเนินงานต่ำกว่าด้านอื่นๆ และหากพิจารณาเป็นรายข้อก็จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมในลักษณะของการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับมูลฝอยเป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณาถึงการเข้าร่วมกิจกรรมการคัดแยกมูลฝอยของทั้ง 2 ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า มีจำนวนผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าจำนวนผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม คือจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนไทยโฮเต็ลมีร้อยละ 14 ส่วนจำนวนผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมมีร้อยละ 86 และจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนรัตนวิบูลย์ มีร้อยละ 13.7 และจำนวนผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมมี ร้อยละ 86.3 (ตาราง 17) และพบว่า สาเหตุที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ความร่วมมือในการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้งด้วยเหตุผลที่ว่า มูลฝอยหรือของเหลือใช้บางอย่างมีประโยชน์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกมากที่สุด มีร้อยละ 98 และคิดว่าการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง จะทำให้มีรายได้เสริมจากการขายของเหลือใช้ มีร้อยละ 93.8 และกลุ่มตัวอย่างที่คิดว่าการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้งจะช่วยลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องทิ้งในแต่ละวัน ร้อยละ 94.2 (ตาราง 22) และระดับการเข้าร่วมกิจกรรมการคัดแยกมูลฝอยของทั้ง 2 ชุมชน พบว่ามีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มในชุมชนรัตนวิบูลย์คือ ในการดำเนินโครงการนี้มีทั้งผู้ที่เข้าร่วมด้วยความเต็มใจบ้างและผู้ที่ไม่ทำบ้าง แต่ประชาชนที่ให้ความร่วมมือนั้นมีน้อย ขึ้นอยู่กับความเต็มใจของแต่ละบ้านแต่ละคน กรรมการไม่สามารถจะไปบังคับให้สมาชิกชุมชนร่วมมือได้นอกจากคณะกรรมการแล้ว ประชาชนในชุมชนจำนวนประมาณร้อยละ 30 ที่ให้ความร่วมมือ ซึ่งการที่จำนวนประชาชนที่ไม่ให้ความร่วมมือมีมากนั้น อาจเป็นเพราะขาดการประชาสัมพันธ์ ประชาชนขาดความสนใจ แต่ละคนเห็นความสำคัญของการคัดแยกมูลฝอยต่างกัน ผู้ที่ไม่ร่วมมือเพราะคิดว่าไม่สำคัญ ไม่ใช่หน้าที่ที่จะต้องทำ การเก็บขยะเป็นหน้าที่ของเทศบาลที่จะต้องทำอยู่แล้วจึงไม่สนใจซึ่งคล้ายคลึงกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากชุมชนไทยโฮเต็ล คือในการดำเนินโครงการนี้ มีทั้งประชาชนที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วม สำหรับประชาชนที่ให้ความร่วมมือเข้าร่วมคัดแยกมูลฝอยนั้นมีประมาณร้อยละ 50-60 ซึ่งประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่เข้าใจว่าจะต้องคัดแยกมูลฝอยอย่างไร แต่ก็ยังมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจและยังคัดแยกมูลฝอยไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะในเขตชุมชนบริเวณถนนราชบุรีอุทิศจะมีร้านค้าอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นรถเข็นขายของตามริมทางเดิน ซึ่งเป็นร้านค้าที่มาจากที่อื่น จึงทำให้คนในกลุ่มนี้บางส่วนอาจไม่ทราบว่าชุมชนมีการคัดแยกมูลฝอย หรืออาจจะทราบแต่ไม่ให้ความร่วมมือ และอาจเป็นเพราะไม่เห็นความสำคัญของการคัดแยกมูลฝอยจึงไม่ให้ความร่วมมือ ซึ่งทางคณะกรรมการชุมชนก็ได้มีการ

ประชาสัมพันธให้ทราบทั้งการเดินรถวงค์แจกแผ่นปลิว การประชาสัมพันธตามบ้าน รวมทั้งการประชาสัมพันธจากเทศบาลด้วยรถกระจายเสียงเพื่อให้คนในชุมชนทราบ

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่นักวิชาการหลายท่าน เช่น เจมส์ คาร์ตัน (2527 : 1) อคิน รัฟฟีพัณณ์ (2527 : 100 -101) และออร์พินท์ สุทธิพันธ์ (2533 : 13 -14) ได้เสนอไว้ นั้น สามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จึงจะเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์และเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบุญเยี่ยม ตระกูลวงษ์ (2537 : 37) ได้กล่าวถึงการจัดระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 8 ระดับ ตั้งแต่ระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมเต็มที่ จนกระทั่งถึงระดับที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ถ้าประชาชนได้เข้าร่วมบางส่วนของโครงการ นั่นคือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง (ภาพประกอบ 2) แต่จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประชาชนทั้ง 2 ชุมชนยังมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้กำหนดไว้แล้ว นั่นคือ ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ต้น คือในขั้นตอนของการค้นหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการคิดและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพราะการคัดแยกมูลฝอยเป็นโครงการที่เทศบาลกำหนดขึ้น ประชาชนในชุมชนเพียงแค่อำนาจร่วมโดยการปฏิบัติตามโครงการตามวิธีการดำเนินการที่เทศบาลกำหนดให้เท่านั้น โดยไม่ได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน ซึ่งจากข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชน (ร้อยละ 55.7) คิดว่าในชุมชนไม่มีปัญหาจากมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า ประชาชนบางส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่ไม่มีการคัดแยกมูลฝอยยังไม่เห็นว่ามูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน เพราะคิดว่ามูลฝอยยังไม่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงหรือยังไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง เมื่อประชาชนเห็นว่ามูลฝอยไม่เป็นปัญหา จึงคิดว่าไม่จำเป็นที่จะต้องไปจัดการแก้ไข เกิดความรู้สึกที่คิดว่าปัญหายังอยู่ไกลตัว เป็นลักษณะความคิดที่เรียกว่า NIMBY (Not in my back yard) ทั้งนี้รวมถึงการไม่ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการคัดแยกมูลฝอย ไม่รู้สึกว่าปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองอย่างไรในอนาคต จึงทำให้ประชาชนส่วนนี้ไม่เข้าร่วมการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน

นอกจากนั้น การไม่มีส่วนร่วมดังกล่าวสะท้อนถึงสภาวะที่กลุ่มชนในส่วนต่างๆ ของสังคมไม่สนใจจะแสดงบทบาททางสังคมของตน แต่กลับปล่อยให้เป็นที่ของภาคราชการเข้ามาจัดการทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะความเคยชินต่อสภาพการที่ภาครัฐเข้ามาดำเนินการต่างๆ ให้ด้วย

ความหวังดี จนสร้างสภาวะที่เรียกว่า การเป็นอัมพาตทางโครงสร้าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนในเรื่องของอำนาจในการตัดสินใจและไร้ศักยภาพในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้ชุมชนไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เนื่องจากกฎหมายและรัฐได้เข้ามาทำหน้าที่แทนจนเกือบหมดแล้ว (อาพันธ์ กาญจนพันธุ์, 2544)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังอาจเกิดจากแนวความคิดอื่นๆ ตามความคิดของ นิรันดร์ จงวุฒิวเศศย์ (2527) ได้แก่ การมีส่วนร่วมอาจเกิดจากอำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ แต่จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้นั้น การไม่เข้าร่วมจึงอาจเกิดจากการที่ประชาชนเห็นว่าในการดำเนินการคัดแยกมูลฝอยนั้น ขึ้นอยู่กับความเต็มใจของแต่ละคน แล้วแต่ว่าใครจะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ คณะกรรมการชุมชนไม่สามารถบังคับให้ทุกคนต้องทำ ดังนั้นเมื่อไม่ได้มีการบังคับให้ต้องทำทุกคนแล้ว ก็ย่อมที่จะทำให้มีทั้งประชาชนที่เข้าร่วมในการคัดแยกมูลฝอยและประชาชนที่ไม่เข้าร่วมการคัดแยกมูลฝอยนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้วระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของทั้ง 2 ชุมชนก็ไม่แตกต่างกัน สาเหตุประการหนึ่งอาจเป็นเพราะชุมชนทั้ง 2 แห่ง ยังเป็นชุมชนใหม่ โครงสร้างของชุมชนดั้งเดิมไม่มีความสัมพันธ์และความผูกพันภายใน เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ และจากข้อมูลเชิงปริมาณที่พบ คือ ประชาชนส่วนมากของชุมชนจะมีการอยู่อาศัยในลักษณะของการเช่าอยู่มากกว่าการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง (ตาราง 6) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มที่พบเช่นเดียวกัน และแม้ว่าระยะเวลาที่ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 15 ปี แต่ก็ไม่ได้ทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดความผูกพันกันภายใน อาจเป็นเพราะภายในชุมชนไม่เคยมีการทำกิจกรรมในลักษณะของการรวมกลุ่มกันมาก่อน จึงทำให้ขาดความร่วมมือการร่วมแรงร่วมใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นโครงสร้างของชุมชนจึงไม่เอื้อให้เกิดการร่วมมือกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชุมชนเมืองที่มักจะพบว่า ขาดความเป็นชุมชนมากขึ้น เริ่มจากความไม่สนใจที่จะทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน ชุมชนตกอยู่ในสภาพที่ต่างคนต่างอยู่ ที่สำคัญคือขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของในสมบัติส่วนรวมของชุมชน และขาดความผูกพันกับท้องถิ่น และเป็นลักษณะการอยู่อาศัยที่แทบจะไม่ได้มีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันเลย

5.2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน รัตนวิบูลย์และชุมชนไทยไฮเต็ล จากคำถามในการวิจัยข้อ 2 ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการคัดแยกมูลฝอย ในชุมชนรัตนวิบูลย์และชุมชนไทยไฮเต็ล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยด้านรายได้ การรับรู้ข่าวสาร อายุ และ จำนวนครั้งในการได้รับความรู้เรื่องการกำจัดมูลฝอย มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

5.2.2.1 ปัจจัยด้านรายได้ ผลการศึกษา พบว่า รายได้มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยในด้านบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ผู้ที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ แแนว โสทธิพันธ์ (2534) และวิชาญ สุขสง (2539) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมแตกต่างกัน กล่าวคือ ประชาชนที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ และจากการศึกษาของ วิภาเพ็ญ เจียสกุล (2536) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้สูงจะมีพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยดีกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่ไม่มีปัญหาในเรื่องของรายได้ หรือมีรายได้สูงจะสามารถให้ความสำคัญกับการคัดแยกมูลฝอยได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยเพราะต้องให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพเพื่อให้มีรายได้เพียงพอ

5.2.2.2 ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร ผลการศึกษา พบว่า การรับรู้ข่าวสารเรื่องการคัดแยกมูลฝอยมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยในด้านบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผู้ที่มีการรับรู้ข่าวสารมากจะมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยมากกว่าผู้ที่มีการรับรู้ข่าวสารน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมานมิตร พัฒนา (2541) พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการแยกประเภทขยะชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมต่อการแยกประเภทขยะชุมชนแตกต่างกัน เช่นเดียวกับการศึกษาของสกนธ์ จันทักษ์ (2526) และ ธวัชชัย สันคติประภา (2520, อ้างถึงใน จำนวน ไพโรจน์, 2533) พบว่าผู้ที่รับฟังข่าวสารมากจะเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีการรับฟังข่าวสารน้อย และจากผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบข่าวสารเรื่องการคัดแยกมูลฝอยของทางเทศบาลนครหาดใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยของทางเทศบาลยังไม่ดีเท่าที่ควร สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ที่พบว่าสื่อประชาสัมพันธ์ของทางเทศบาลยังไม่ครอบคลุมในทั้ง 2 ชุมชน เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของจำนวนเจ้าหน้าที่ที่จะดำเนินการ และการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์เพียงระยะหนึ่งก็หยุดไปหลังจากน้ำท่วม จึงทำให้

การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยให้ประชาชนรับทราบ ไม่ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและไม่เกิดการมีส่วนร่วมทั้งหมด

5.2.2.3 ปัจจัยด้านอายุ ผลการศึกษา พบว่า อายุมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ผู้ที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของสุพรรณิ พลอยพุ่ม (2540) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับความรู้ในการคัดแยกมูลฝอย เช่นเดียวกับการศึกษาของคันสนะ ตันติชาติ (2531) และอำนาจ สุธาประดิษฐ์ (2533) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ อายุที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมแตกต่างกัน

5.2.2.4 ปัจจัยด้านจำนวนครั้งในการได้รับความรู้เรื่องการทำจัดมูลฝอย ผลการศึกษา พบว่า จำนวนครั้งในการได้รับความรู้เรื่องการทำจัดมูลฝอยมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาพร อิทธิพงษ์ (2536) พบว่าประสบการณ์ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน เช่นเดียวกับการศึกษาของอรชร สมสะอาด (2538) ซึ่งพบว่า การเคยได้รับการประชุมอบรมมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนที่ได้รับการฝึกอบรมมากจะมีส่วนร่วมต่อโครงการสูงกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมน้อย หรือไม่ได้รับการฝึกอบรมเลย เช่นเดียวกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า คนที่ให้ความร่วมมือเข้าร่วมในการคัดแยกมูลฝอยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มาประชุมฟังการอบรม แนะนำและสาธิตวิธีการคัดแยกมูลฝอยจากเจ้าหน้าที่เทศบาล

5.2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการคัดแยกมูลฝอย โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรัตนวิบูลย์และชุมชนไทยไฮเต็ล จากคำถามการวิจัยข้อ 3 ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยในชุมชนรัตนวิบูลย์ และชุมชนไทยไฮเต็ลมีอะไรบ้าง

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5.4 มีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 40.3 คิดว่ามีปัญหาในการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน โดยส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องไม่มีถังรองรับมูลฝอยแยกประเภท รองลงมาคือคน/สัตว์เลี้ยงค้ายี้มูลฝอยในถัง และเจ้าหน้าที่มาเก็บมูลฝอยไม่ตรงเวลา

ในส่วนของปัญหาเรื่องถังรองรับมูลฝอยนั้น จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบ เนื่องมาจากประมาณปลายปี พ.ศ.2543 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ขึ้นในอำเภอหาดใหญ่ ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทั่วทุกพื้นที่รวมทั้งชุมชนสาธิตทั้งสองชุมชนก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน จาก

การเกิดอุทกภัยครั้งนั้น เป็นผลให้การคัดแยกมูลฝอยในชุมชนทั้งสองแห่งต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างมาก ทำให้ประชาชนขาดความสนใจในเรื่องของการคัดแยกมูลฝอยนี้ ประกอบกับหลังเกิดอุทกภัย ถึงขั้นที่ใช้ทิ้งมูลฝอยที่ตั้งอยู่ในชุมชนถูกกระแสน้ำพัดพาไป เมื่อไม่มีถังคัดแยกมูลฝอยไม่สามารถดำเนินการต่อได้ เพราะถึงแม้ประชาชนจะมีการคัดแยกมูลฝอยแต่ก็ไม่มีถังแยกประเภทให้ทิ้งต้องนำไปทิ้งในถังมูลฝอยรวม ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร ดังนั้นปัญหาการไม่มีถังคัดแยกมูลฝอยและขนาดถังที่เล็กเกินไป จึงเป็นประเด็นที่สำคัญมากประเด็นหนึ่งของทั้ง 2 ชุมชน อีกทั้งทางไอซีเอสซีเองขอระงับโครงการหลังจากน้ำท่วม ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากทางเทศบาลจำเป็นต้องมุ่งฟื้นฟูพื้นที่หลังน้ำท่วมเป็นสำคัญ และในส่วนของเรื่องการคัดแยกมูลฝอยเป็นเรื่องรอง ทำให้ทางเทศบาลไม่มีเวลามาสงสัยเรื่องนี้ ตลอดจนไม่มีเจ้าหน้าที่มาประสานงานต่อ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบหมดสติญญาับทางโครงการส่งผลให้การดำเนินงานต้องชะงัก ไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ โครงการต้องยุติก่อนระยะเวลาที่กำหนด

นอกจากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวดังกล่าวแล้ว ยังพบว่าปัญหาที่พบอีกประการที่สำคัญก็คือ การดำเนินงานไม่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ทำงานไม่เป็นไปตามขั้นตอน หรือตามกระบวนการที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดคนเข้าไปตามแผน ไม่มีทีมงานหรือกลุ่มทำงานเฉพาะที่จะทำในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ขาดทีมงานที่เป็นทีมปฏิบัติจริงๆ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่เทศบาลที่มีภาระงานในความรับผิดชอบของตนเองอยู่แล้ว เมื่อมีงานในส่วนของกิจกรรมการคัดแยกมูลฝอยนี้เพิ่มขึ้นมา จึงทำให้แต่ละคนทำงานกันไม่ได้ไม่เต็มที

ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ขาดการประเมินผล ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการดำเนินการดำเนินโครงการ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงการไม่สิ้นสุดตามระยะเวลาที่กำหนด ทำให้ไม่สามารถประเมินผลโครงการได้ ดังนั้น จึงไม่สามารถทราบได้ถึงข้อดี – ข้อเสีย หรือข้อบกพร่องต่างๆ ของการดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้ไม่รู้ถึงปัญหาที่จะต้องแก้ไข ว่าควรจะแก้ปัญหายังไงให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า สาเหตุที่การคัดแยกมูลฝอยในชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ สื่อประชาสัมพันธ์ยังไม่ครอบคลุมประชาชนบางส่วนยังไม่ว่าทำไมต้องคัดแยกขยะไม่ว่าคัดแยกขยะไปทำไม ไม่เห็นประโยชน์และไม่สนใจ ประชาชนคัดแยกบ้าง ไม่คัดแยกบ้างไม่เกิดการมีส่วนร่วมทั้งหมด ทั้งนี้เพราะการประชาสัมพันธ์ที่เทศบาลดำเนินการ เป็นเพียงการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนทราบถึงวิธีการคัดแยกมูลฝอยเท่านั้น แต่ไม่ได้สื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อทุกคนทั่วไปอย่างไรในอนาคต ไม่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นปัญหามูลฝอยไม่ใช่ปัญหาที่ไกลตัว และ

จะส่งผลกระทบต่อคนหากประชาชนยังไม่ตื่นตัว หรือหันมาให้ความสนใจอย่างจริงจังกับปัญหา มูลฝอย ในที่สุดแล้วปัญหาที่คิดว่าอยู่ไกลตัว จะส่งผลกระทบและไม่สามารถหามาตรการหรือวิธีการแก้ไขได้ทันเวลา

ดังจะเห็นได้ว่า แม้ในปัจจุบันมีความพยายามคิดค้นเทคโนโลยีที่จะมาใช้กำจัดขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ยังคงไม่พ้นไปจากการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม (Sanitary landfill) และการเผาไหม้โดยวิธีการและเชื้อเพลิงต่างๆ (Incineration) โดยพยายามให้เกิดมลพิษจากการกำจัดขยะน้อยที่สุดหรือให้อยู่ในความควบคุมได้มากที่สุด ช่วยให้การย่อยสลายและการเผาไหม้เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์มากที่สุด รวมไปถึงการแยกขยะนำไปใช้ใหม่หรือแปลงสภาพเพื่อผลิตของใช้ใหม่ แต่การแก้ไขปัญหาล่าช้าก็ยังไม่สำเร็จลุล่วงไปได้ที่น่าพอใจ ทั้งนี้เป็นเพราะยังไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเมือง ตั้งแต่พฤติกรรมในการผลิตมูลฝอยไปจนถึงการทิ้งมูลฝอย ที่ยังคงมีพฤติกรรมที่ไม่คุ้นเคยกับการที่จะแยกประเภทมูลฝอยเพื่อให้เกิดรวบรวม และนำไปกำจัดได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยก มูลฝอยของทั้ง 2 ชุมชนทั้งสิ้น

5.2.4 แนวทางการแก้ไข

1. เทศบาลควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากขยะมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยให้มากขึ้น และเป็นไปอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อพฤติกรรมการผลิต มูลฝอยและการทิ้งมูลฝอยของคนในสังคม
2. เทศบาลควรจัดให้มีถังคัดแยกมูลฝอยอย่างเพียงพอ และมีขนาดที่เหมาะสมกับปริมาณมูลฝอย

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการมีส่วนร่วมมีความสำคัญอยู่ที่ประชาชน ดังนั้นถ้าประชาชนไม่ได้รับรู้หรือร่วมมือด้วยแล้ว การดำเนินงานก็ย่อมเกิดความล้มเหลวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเพื่อให้โครงการดำเนินไปด้วยดีและประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งที่จะต้องทำเพื่อให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมก็คือ ประการแรก ต้องกำหนดโครงการจากความต้องการของประชาชน โดยทำความเข้าใจว่าประชาชนต้องการอะไร การที่จะรู้ถึงความต้องการก็ต้องให้ประชาชนมาร่วมกันคิดหาสาเหตุและปัญหา และวางแผนที่จะดำเนินการหรือแก้ไขปัญหา

ประการที่ 2 ภาคราชการต้องให้ความร่วมมือเสริมสร้างการประชาสัมพันธ์ การบริการด้านข่าวสาร การรับรู้ข้อมูล เป็นหน้าที่ของภาคราชการที่ต้องกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความร่วมมือ ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการอบรมให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ และยอมรับที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ (อุทิศ บุญลือ, 2543)

ประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการจัดการมูลฝอยเป็นอย่างมากคือ ประชาชนขาดความตระหนักและจิตสำนึกในการจัดการมูลฝอยของชุมชน อันส่งผลกระทบต่อถึงการไม่ให้ความร่วมมือของประชาชน (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540) ดังนั้น การที่ชุมชนมีจิตสำนึกที่เห็นถึงความสำคัญของการจัดการมูลฝอยของชุมชน เพื่อให้ชุมชนน่าอยู่น่าได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาประชาชนในฐานะที่เป็นผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนควบคู่กันไป และการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติและวิธีการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหานั้น จะมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตน (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน, 2540)

5.3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยต่อเทศบาลนครหาดใหญ่

จากการศึกษา พบว่า การดำเนินการคัดแยกมูลฝอยในชุมชนรัตนวิบูลย์ และชุมชนไทยไฮเต็ล โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้น ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังนั้นเพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยมีประสิทธิภาพและประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จึงควรที่จะหาวิธีในการแก้ปัญหา หรือแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธีได้แก่

5.3.1 ศึกษารูปแบบการรับรู้ข่าวสาร ซึ่งจากการศึกษา พบว่า การรับรู้ข่าวสารเรื่องการคัดแยกมูลฝอยมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยในด้านบวก ดังนั้นจึงควรจะศึกษาว่าการรับรู้ข่าวสารแบบใด จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชนมากที่สุด

5.3.2 ศึกษารูปแบบหรือวิธีการจูงใจที่จะให้คนเข้ามามีส่วนร่วม ในการคัดแยกมูลฝอย เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมมากขึ้น

5.3.3 จากการศึกษา จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยอยู่ในระดับดีแล้ว ควรจะมีการกระตุ้น เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจให้มากขึ้นและถูกต้องยิ่งขึ้นด้วย เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

5.3.4 ควรจัดหาอุปกรณ์ในการคัดแยกมูลฝอย ได้แก่ ถังคัดแยกมูลฝอยให้มีปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน ตลอดจนควรมีขนาดของถังที่เหมาะสมกับปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

5.3.5 ข้อคำถามในแบบสอบถามมีขีดจำกัด เนื่องจากบางคำถามยังไม่สะท้อนถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมการคัดแยกมูลฝอยในชุมชนมากเท่าที่ควร ในการออกแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะศึกษาลักษณะกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยจากชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อคำถาม และควรมีคำถามเพื่อตรวจสอบการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอย

5.3.6 ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานอย่างแท้จริง